

ole löytynyt ilmaisutapoja. Pihkalan teoksessa tätä tilannetta pyritään murttamaan. Ensimmäisen osan, ”Ympäristöahdistus”, alaluvuissa tuodaan ilmi muun muassa, kuinka ympäristöahdistus voi näkyä lasten ja nuorten kehityksessä sekä millaisia tunteita ja reaktioita ympäristöahdistus herättää. Näiden teemojen kautta esille tuodut havainnot voivat olla suuresti hyödyksi ihmisten kohtaamiseen perustuvassa seurakuntatyössä. Pihkala esimerkiksi erittelee havainnollistavasti suruteorioiden avulla, millaisia muotoja ja vaiheita ympäristön muutosten herättämä suru voi saada. Niiden tunnistaminen voi avata aivan uusia mahdollisuuksia ihmisen kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Omassa työssäni olen esimerkiksi kohdannut maataloudesta elantonsa saavia henkilöitä, joissa on herättänyt suurta huolta kuluvana vuonna piinannut kuiva ja sateeton kesä. Pihkalan teos auttaa ymmärtämään ja sanoittamaan paremmin tämänkaltaisia tunteita.

Teoksen jälkimmäisessä osassa ”Toivo” Pihkala tuo esille mielenkiintoisia ideoita ympäristön muutosten herättämien tunteiden yhteisölliseen käsittelyyn, mikä haastaa myös seurakuntia. Pihkala esimerkiksi esittää, että olisi syytä kehittää ympäristöahdistukseen liittyviä rituaaleja. Kiinnostavasti hän myös ehdottaa, että erilaiset vaurioituneet luontoalueet voisivat toimia muistopaikkoina, joissa toteutettaisiin rituaalista toimintaa. Seurakunnissa voitaisiin rohkeasti tarttua näihin haasteisiin. Varmasti jokaisen seurakunnan alueelta löytyy muistopaikaksi soveltuva kohde, jossa olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi muistohartaushetki. Pihkalan esiin nostama maaseudun muuttumisen muistopaikka voisi olla vaikkapa umpeen kasvanut pelto tai puoliksi romahtanut lato.

Joistakin puutteistaan huolimatta *Päin helvettiä?* on kaiken kaikkiaan tärkeä ja mielenkiintoinen avaus suomalaisessa ympäristökeskus-

telussa. Se esittelee kuvaamaansa ilmiötä monipuolisesti ja asiantuntevasti. Siinä esitetyt ajatukset ovat myös helposti omaksuttavissa ja sovellettavissa esimerkiksi käytännön seurakuntatyöhön. Ansiona voidaan pitää lisäksi sitä, että teos onnistuu olemaan yhtä aikaa sivistävää, mielenkiintoinen ja helppolukuinen, mikä ei ole akateemisten kirjoittajien teksteissä lainkaan itseäänselvyys. Toivottavaa on, että moni teoksen luettuaan voittaa ympäristöahdistuksen ja innostuu toimimaan aktiivisesti kestävämmän yhteiskunnan puolesta. Samoin sopii toivoa, että yhtä moni tarttuu teoksessa esitettyihin ajatuksiin ja kehittää niitä eteenpäin uusissa julkaisuissa. Pihkalle vinkiksi annettakoon, että moni voisi myös hyötyä jatko-osasta, joka olisi vielä tätäkin teosta käytännöllisempi. Se voisi olla esimerkiksi *Ympäristöahdistus ja toivo: Toiminnallinen opas*.

Atte Hokkanen, TM
Seurakuntapastori
Sonnajärvi

OLLI-PEKKA VAINIO
Cosmology in
Theological Perspective:
Understanding Our Place
in the Universe. Grand
Rapids, MI: Baker Academic
2018. 212 s.

Mikä on pienen ihmisen asema suuressa maailmankaikkeudessa? Jos maapallon ulkopuolelta löytyisi älyllistä elämää, miten löytö vaikuttaisi kristinuskon opetukseen ihmisestä Jumalan kuvana ja luomakunnan kruununa? Tarvitsisivatko muut älykkäät oliot pelastusta ja Jumalan ilmoitusta – ja olisiko tällöin useampi kuin yksi inkarnaatio mahdollinen? Jos olisi olemassa muita maailmankaikkeuksia tuntemamme lisäksi, voitaisiinko omaamme pitää mitenkään erityisenä tai ihmistä ainutlaatuisena oliona?

Olli-Pekka Vainio tarkastelee näitä ja muita teologian ja kosmologian väliseen suhteeseen liittyviä kysymyksiä tuoreessa kirjassaan *Cosmology in Theological Perspective: Understanding Our Place in the Universe*. Teos on kirjoitettu pääosin pari vuotta sitten Center of Theological Inquiry -tutkimuslaitoksessa Yhdysvalloissa NASA:n ja John Templeton-säätiön rahoittaman, astrobiologian yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen projektin aikana. Vainion tavoitteena on ollut kartoittaa maailmankaikkeutta koskevien luonnontieteellisten teorioiden ja filosofis-teologisten näkemysten yhtymäkohtia. Hän keskittyy erityisesti ihmisen asemaan maailmankaikkeudessa ja pyrkii selvittämään, kuinka muiden mahdollisten älyllisten elämänmuotojen olemassaolo vaikuttaisi käsitykseemme itsestämme osana universumia.

Kirja on jaettu kymmeneen lukuun, jotka pala palalta rakentavat kokonaiskuvaa siitä, millaisena kosmologian ja kristillisen uskon suhde on nähty ja millaisena me kenties voisimme sen nykyfysiikan aikakaudella nähdä (yksityiskohtana mainittakoon, että lukujen otsikot ovat viittauksia scifi-sarjoihin ja -elokuviin). Vainio lähtee liikkeelle kaukaa, muinaisen Lähi-idän kosmologioista ja niiden suhteesta Vanhan testamentin kertomuksiin, ja jatkaa kreikkalaisen filosofian ja kirkkoisien kautta keskiajalle, modernin luonnontieteen syntyhetkiin ja nykyaikaan. Hän kuljettaa rinnakkain luonnontieteen kehitysaskeleita ja niiden synnyttämiä teologisia reaktioita selvittäen, millaisia siltoja kristikunta on kunakin aikakautena rakentanut tieteellisten teorioiden ja kristillisen opetuksen välillä.

Jo ensimmäisten lukujen aikana lukijalle alkaa hahmottua jonkinlainen peruslinja: kristillinen teologia ei missään vaiheessa ole ollut erityisissä vaikeuksissa aikansa tieteellisten (tai filosofisten) käsitysten kanssa. Toki pientä kitkaa on toisinaan ollut, kun Raamatun on tulkittu tukevan

ainoastaan jotain tiettyä kuvaa maailmankaikkeuden synnystä ja järjestyksestä. Vainio huomauttaa, että kristilliseen perinteeseen on kuitenkin alusta asti kuulunut ymmärrys siitä, että Raamattu on hyvin joustava luonnontieteellisten kysymysten suhteen – ja vaikeenee täysin monista kysymyksistä. Tämä on antanut teologeille mahdollisuuden kuunnella näissä asioissa asiantuntijoita ja perustaa muun muassa kosmologiset näkökantansa kunakin aikakautena oikeana pidettyyn tieteelliseen tai (luonnon-) filosofiseen tietoon.

Näin varhainen kirkko menetteli esimerkiksi asettuessaan tukemaan ptolemaiolaista maakeskeistä aurinkokuntamallia. Tuonakaisessa yhteiskunnassa yksinkertaisesti pidettiin yleisesti järkevänä selittää tähtitaivaan havainnot niin, että muut taivaankappaleet kiertävät Maata sisäkkäisillä ympyräradoilla. Kirkko seurasi mukana. Ajan mittaan maakeskeisyys kuitenkin integroitui niin tiukasti osaksi kirkon opetusta, että kun kopernikaanisen vallankumouksen myötä aurinkokeskeinen malli alkoi saada jalansijaa, sitä vastustettiin teologisesti harhaoppisena, vaikka edellinenkin malli oli alun perin omaksuttu muista kuin teologisista syistä.

Vainio korostaa, että teologian sitominen liian innokkaasti joihinkin tiettyihin luonnontieteellisiin teorioihin ei ole kovinkaan viisasta. Ensimmäkin teologiensa erityisosaaminen on muualla kuin näiden teorioiden arvioinnissa ja niiden yksityiskohtien ymmärtämisessä. Toiseksi tiede on aina altis muutoksille, ja muutoksilla voi olla kiusallisia seurauksia, jos kristinuskon muuttumattomia ydinuskomuksia on liimattu liian tiukasti yhteen tieteen muuttuvien käsitysten kanssa. Sen sijaan teologialla on tärkeä rooli luonnontieteen tulosten asettamisessa laajempaan filosofiseen ja teologiseen kontekstiin – ja samalla luonnontieteilijöiden häistelemisessä pois teologian alueelta. Kukin pysyköön lestissään.

Kirjan loppupuoliskolla Vainio kääntää katseensa tulevaisuuteen. Kun tieteellisen vallankumouksen aikaan Maan ”alentaminen” vain yhdeksi taivaankappaleeksi muiden joukossa saatettiin nähdä uhkana ihmisen erityisasemalle maailmankaikkeudessa, nykyään haasteiksi nousevat muun muassa multiversumiteoriat ja Maan ulkopuolisen elämän mahdollisuus. On esitetty, että jos olisi olemassa (jopa äärettömän määrä) muita universumeita ja muita älykkäitä elämänmuotoja, käsitys ihmisestä Jumalan kuvana ja maailmastamme erityisenä Jumalan ihmistä varten luomana paikkana olisi vaakalaudalla. Vainio tyrmää väitteet. Hän tuo esille, että muista maailmoista ja olennoista on keskusteltu läpi kristinuskon historian ja niiden olemassaolon mahdollisuus on sovittavissa yhteen kristillisen opin kanssa. Maailman monimuotoisuus saattaisi jopa korostaa Jumalan suuruutta ja hänen luomistyönsä mahtavuutta.

Vaikka maailmankaikkeudesta jonain päivänä löytyisi muita elämänmuotoja, se ei vähentäisi meidän arvoamme. Jumalan ja ihmisen välillä voi olla erityinen suhde, vaikka tämä suhde ei olisikaan eksklusiivinen. Vainion mukaan myös kristologia ja soteriologia saataisiin taipumaan siinä tapauksessa, että olisi olemassa muitakin olentoja, jotka kaipaisivat pelastusta. Pelastusreitti saattaisi olla samankaltainen kuin ihmisillä, sillä useampi kuin yksi inkarnaatio on teoriassa mahdollinen; tässä Vainio vetoaa muun muassa Tuomas Akvinolaiseen. On myös mahdollista, että Jumala on ilmoittanut itsensä muille olennoille ja pelastanut heidät jollain heille sopivammalla tavalla, josta meillä ei ole aavistustakaan. Tällainen spekulointi on toki hyvin epävarmaa. Vainio päättääkin kirjansa muistuttamalla, että oikea kristillinen asenne maailmankaikkeutta kohtaan on ihmettelevä ja ymmärrystä etsivä. Loppujen lopuksi tiedämme kaikesta hyvin vähän.

Kokonaisuudessaan *Cosmology*

in Theological Perspective on tuhti paketti kosmologiaa, teologiaa ja filosofiaa. Vainion tekstiä on ilo lukea. Hän ei jaarittele, mutta tarjoaa lukijalle riittävästi tietoa käsiteltävän asian ymmärtämiseksi. Lukuisat sitaatit puolustavat paikkaansa ja juurruttavat tekstin vankasti menneiden vuosisatojen filosofiseen ja teologiseen maaperään. Historiallisesti orientoituneet lukijat löytänevät pureskeltavaa nykykosmologian päähkinöistä, kun taas science and religion -ympyröistä ponnistavat saattavat hämmästyä, kuinka monipuolisesti teologian historiassa on osattu kirjoittaa ilmiöistä, joita toisinaan pidetään uusina. Kaikille, joita oma asema maailmankaikkeudessa askarruttaa, teos on ehdottomasti tutustumisen arvoisen.

Juuso Loikkanen, TM
Systemaattisen teologian
tohtorikoulutettava
Itä-Suomen yliopisto

SIMO HEININEN

Mikael Agricola: Hans liv och verk. Övers. Nike Parland. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 817. Skellefteå: Artos & Norma 2017. 395 s.

Tässä arvioitava teos on Mikael Agricolan elämää ja tuotantoa käsittelevä ruotsinkielinen yleisesitys, jonka professori Simo Heininen julkaisi reformaation merkkivuonna 2017. Kyse ei ole täysin uudesta ja itsenäisestä teoksesta, vaan vastaavan, vuonna 2007 suomeksi ilmestyneen teoksen ruotsinkielisestä laitoksesta. Pohjatekstinä toimineeseen suomenkieliseen teokseen tosin vain viitataan epämääräisesti. Esipuheessa Heininen kertoo saaneensa vuonna 2007 päätökseen Agricolan elämäkerran (levnadsteckning), joka on ruotsinkielisen laitoksen lähtökohta. Itse teoksen tietoja ruotsin-